

Jezuiti na mučeníckom kole Irokézov. Divočinou za dušami indiánov

Libor Rösner

22. septembra 2020 ✚ Cirkev ✚ Indiáni

Prenikanie do vnútrozemia Nového Francúzska – západnej časti dnešnej Kanady – so sebou zákonite prinášalo stretávanie sa s domorodými kmeňmi. V pätách objaviteľov išli kolonizátori, obchodníci a misionári. Tí prví prichádzali zaberat' európskou civilizáciou nedotknuté teritóriá, druhí obchodovať, tretí prinášali Krista. A ako všade inde, kam neohrození hlásatelia radostnej zvesti prichádzali, platili za to aj tu svojou krvou.

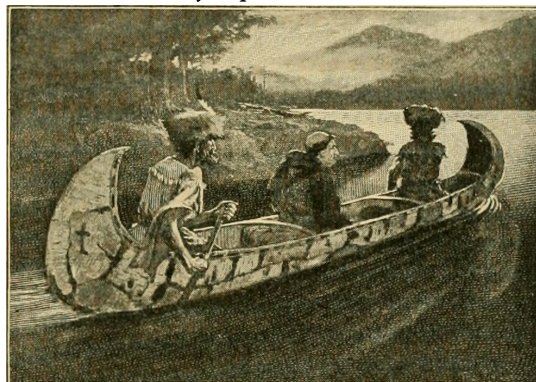
Hľadanie cesty k indiánskym dušiam

Rozsiahla oblasť Nového Francúzska okolo päťice Veľkých jazier bola osídlená okrem iných dvoma indiánskymi kmeňmi – severne od Erijského jazera a Ontária sídlili Huróni, známi dodnes svojím hrozivým bojovým revom, územie na juh od rieky Svätého Vavrinca patrilo ich úhlavným nepriateľom Irokézom (z algonkínskej nadávky *Irinakhoiw*, t. j. Hadia háved).

Francúzi, ktorí do týchto končín dorazili ako prví, sa zblížili s Hurónmi. Pomenovali ich podľa ich účesov, ktoré im pripomínali štetiny divokého prasťa (fr. *hure* = hlava kanca), pričom Huróni si sami hovoria Wyandotovia, t. j. Ostrovania. Rozhodne sa nejednalo o nejakých baránkov, aj tak však boli mierumilovnejší a prístupnejší ako „Hadia háved“.

Dlhoročná nevraživosť medzi dvomi európskymi superveľmocami Anglickom a Francúzskom sa preniesla aj na americký kontinent, kde okrem dobývania ďalších území pre korunu, ktoré bolo vlastné najmä Angličanom, hral veľkú rolu pochopiteľne zisk. Bieli osadníci usilovali o priazeň domorodých kmeňov, aby s nimi mohli uskutočňovať výnosné obchodné transakcie, pri ktorých za obyčajný tovar, ktorý Indiánom pripadal ako z iného sveta, získavali v Európe toľko žiadané a tak draho platené kožušiny prvotriednej kvality.

Je jasné, že obe strany do vzájomných treníc zaťahovali aj domorodé obyvateľstvo, pričom najmä Angličania dokázali proti svojim rivalom zo zeme galského kohúta úspešne štváť spriatelených Irokézov, ktorých k tomuto účelu vyzbrojovali mušketaami a strelným prachom¹.

zdroj: Flickr

Irokézovia vždy uvítali možnosť škodiť nenávideným Francúzom, ktorým nemohli zabudnúť ich pomoc Hurónom v jednej bitke v roku 1609. K svojim hurónskym priateľom sa vtedy pripojilo niekoľko francúzskych osadníkov v čele s cestovateľom a diplomatom Samuelom de Chaplainom, ktorý použil proti lukmi a šípmi ozbrojeným Irokézom svoju mušketu. Týmito výstrelmi odštartoval v irokézskych srdciach až patologickú nenávisť voči svojim krajanom a druhotne aj ich spojencom.

A zatiaľ čo protestantskí kupci z Anglicka aj Holandska žili potrebou vyťažiť zo svojich vzťahov s Indiánmi čo možno najviac, množstvu katolíckych Francúzov ležala na srdci spása duší ich wyandotských priateľov. Jedným z tých, čo po evanjelizácii „Kančích hláv“ volal najhlasnejšie, bol už zmienený de Champlain, ktorý kvôli tomu písal aj samotnému francúzskemu kráľovi. Hurónom pomohol na bojovom poli, chcel im však pomôcť aj inak, v oveľa dôležitejšej otázke.

Kráľ ani generál Tovarišstva Ježišovho nezostali hluchí k de Champlainovým prosbám, a tak mohla okolo roku 1625 vkročiť do ním samotným založenej pevnosti Quebec prvá skupinka synov sv. Ignáca z Loyoly. Odtiaľto potom „čierne rúcha“, ako ich Indiáni prezývali, vyrážali po rieke do vzdialených hurónskych dedín.

Jezuiti neprichádzali do prostredia, ktoré by nebolo zasiahnuté hlasom evanjelia. Cestičku im vyšliapali františkáni, ktorí medzi Wyandotmi začali pôsobiť už zhruba desať rokov pred nimi. O. Denis Jamet, ktorý slúžil prvú sv. omšu v Quebecu, o. Joseph LeCaron, autor francúzsko-hurónskeho slovníka a o. Gabriel Sagard patrili k tým, čo ako prví evanjelizovali hurónsky ľud. O. Nicolas Viel bol potom prvým misionárom, ktorý v Novom Francúzsku prišiel o život – v roku 1625 sa utopil pri plavbe na kanoe so svojim červeným priateľom.

Na jezuitských misionárov čakali v indiánskych táboroch nesmierne drsné podmienky, ktorým sa museli za každú cenu prispôbiť, aby ich Indiáni brali vážne, rovnako ako boli nútení naučiť sa žiť ich spôsobom života.

Museli napríklad s Indiánmi, odkázanými v zimnom období len na to, čo ulovili, putovať na pokraji vyčerpania značnú časť zimy nehostinnou krajinou za zverou, dlhé dni hladovať alebo znášať krutý mráz. Pochopiteľne mali kňazi regrutujúci sa často z vyšších spoločenských vrstiev nemalé problémy vyrovať sa im v činnostiach, v ktorých títo od malička vyrastali a boli pre nich rovnakou samozrejmosťou ako chôdza či dýchanie, napríklad zaobchádzanie s lukom či plavba na kanoe.

Huróni misionárov vnímali ako bielych šamanov vyznávajúcich neznámeho boha. Celkom bez problémov im vedľa seba dovoľovali žiť (samozrejme prípad od prípadu), veľmi radi sa od nich učili novým veciam, ale voči ich hlásaniu Božieho slova zostávali spočiatku, až na vzácne výnimky, imúnni. Svoju rolu tu zohrávalo aj odlišné vnímanie hriechu: Hurónom bola napríklad cudzia potreba pokánia, pri vražde zatvárali previnilca s jeho obeťou do chatrče, kde ho nechali vyhľadávať na smrť. Rovnako tak nemohli pochopiť, prečo by mali ustupovať od mnohoženstva.

Jezuitskí misionári použili k presvedčeniu Hurónov v tejto otázke dômyselnú taktiku – mladý pár, ktorý oddali pred oltárom, zahrnuli množstvom darov, a celej liturgii, už tak dosť pompéznej aj na skromné

podmienky divočiny, dali neobvykle slávnostný ráz, spočívajúci okrem iného aj v okázalej výzdobe kaplniek mariánskymi obrazmi a rozžiarenými lampami. Pôsobenie na zmysly týchto prírodou odkojených ľudí sa neminulo účinkom, Wyandotovia začali v monogamnom manželstve postupne vidieť isté výhody, aj keď zatiaľ nie vieroučného charakteru. Prvý krôčik k obráteniu, akokoľvek maličký, však už urobili.

Ďalšie, stále ešte maličké, už urobili pod bdelym dohľadom čiernych rúch, ktorým vo svojom susedstve dovolili zakladať misijné osady. Tou prvou bola v roku 1639 misia Panny Márie medzi Hurónmi (fr. Sainte-Marie-au-pays-des-Hurons), dnešný kanadský Midland. Misionári tu vystavali kostolík, nemocnicu, prístrešky pre dobytok a samozrejme domčeky pre konvertitov z radov „Kančích hláv“.

Jezuiti veľmi solídne ovládali jazyk tých, ku ktorým prichádzali (taký o. Chauchetière sa zo všetkého najskôr ešte doma vo Francúzsku naučil v hurónštine aj ruženec a sv. Ján de Brébeuf napísal v hurónštine dokonca aj koledu „Jesus Ahatonhia“, spievanú dodnes). To rovnako malo obrovský vplyv na vzájomné zblížovanie. Po nejakom čase tiež poslali do Quebecu skupinu hurónskych chlapcov, aby tam študovali v jezuitskom kolégiu. Francúzskym politikom v Novom Francúzsku pôsobenie jezuitov veľmi vyhovovalo, do Paríža referovali o tom, že sú ako jediní schopní držať Indiánov na uzde a brzdiť ich občasné protibelošské nálady.

Súžitie čiernych rúch s Wyandotmi teda prebiehalo úspešne, dosť reálnym sa začal javiť projekt vytvorenia veľkolepého diela, podobného tomu v Južnej Amerike. Jezuiti tajne snívali o tom, ako raz pokrstia celé hurónske plemeno, aj keď boli tieto konverzie dlho záležitosťou skôr len jedincov. To trvalo až do vypuknutia tzv. Bobrích vojen. S nimi nastal radikálny obrat a konverzie Hurónov začali naberať masových rozmerov.

Bobrie vojny

Bobrie vojny sa v okolí Veľkých jazier rozohreli v roku 1641. Vtedy putoval medzi dedinami Irokézskej ligy² červený *wampum* vyzývajúci ich bojovníkov na vojnový chodník proti všetkým ostatným indiánskym kmeňom. Cieľom týchto obávaných bojovníkov bolo zbaviť sa všetkých potencionálnych konkurentov v obchodovaní s kožušinami, najmä bobrími. Vo svojich loviskách už bobrov vyhubili, dopyt po kožušinách týchto zvierat zo strany belochov však stále rástol, preto hľadali nové loviská. Získať ich však mohli iba vojnovou silou, a tak teda vyrazili spoločne na vojnový chodník.

Angličania a Holanďania, ktorým bol rastúci vplyv Francúzov trňom v oku a ktorí s rovnakými antipatiami pozorovali životaschopný zárodok budúceho rozsiahleho misijného diela, Irokézov stále hojnejšie zásobovali strelnými zbraňami, aby sa ich rukami vyrovnali s oboma týmito hrozbami. Vďaka lepšej výzbroji aj značnej početnej prevahe zabíjali Irokézovia svojich nepriateľov po stovkách. Niektorých z ich doterajších lovisk vytlačili, iných doslova vymazali zo zemskeho povrchu. V priebehu niekoľkých rokov zväčšili svoje loviská až päťdesiatkrát. Algonkinovia, Eirovia, Petunovia, Ottavovia, Huróni a iní, tí všetci boli vystavení smrteľne nebezpečnému uštipnutiu zo strany „Hadej hávede“.

Francúzi mali na rozdiel od Angličanov zásadu sa do vzájomných bojov medzi jednotlivými kmeňmi nevmiešavať, uprednostňovali dobré obchodné vzťahy pokiaľ možno s každým. K tomu pripočítajme ešte fakt, že dávali strelné zbrane len pokrsteným Indiánom, ktorí v bytostnej potrebe sa brániť proti oveľa početnejším a lepšie vyzbrojeným protivníkom začali volať po krste. Nebola to však jediná motivácia Hurónov, ktorí nehynuli len pod údermi nepriateľských *gajew*³. Nemilosrdne ich kosili aj periodicky sa

vracajúce vlny zhubných epidémii kiahní a osýpok prinesených sem bielymi osadníkmi, čím sa ich rady natoľko preredili, že stratili možnosť obranyschopnosti.

Nebezpečenstvo smrti hroziace prakticky na každom rohu dodávalo presvedčivosť argumentom čiernych rúch. Ježiš umierajúci za všetkých sa náhle stal túžobne očakávaným zmyslom a cieľom života aj ochranou proti ochoreniu. V neposlednej rade tu bola aj skutočnosť, že misionári dokázali s Wyandotmi žiť nielen v domoch mieru, ale tiež statočne umierať v čase vojny. Ani ich nenapadlo opustiť svojich červených bratov a znášali s nimi všetky útrapy. Toto svedectvo oslovovalo Hurónov natoľko, že sa nechávali húfne krstiť. To malo za následok rozpory vnútri kmeňa, pretože nepokrstení bojovníci odmietali z poverčivosti bojovať po boku svojich pokrstených súkmeňovcov, ktorým kňazi zakazovali sa zúčastňovať na pohanských obradoch. V ich očiach totiž nemali do bitky „požehnanie“ od Veľkého ducha. Malé bojové skupiny pokrstených aj nepokrstených Hurónov potom boli voči presile irokézskych agresorov bez šance.

V rozmedzí rokov 1649 – 1650 prikrčili Irokézovia za mlčanlivého prizerania sa Francúzov ku „konečnému riešeniu hurónskej otázky“. Ako už predtým zabíjali svojich wyandótskych nepriateľov vo veľkom, tak v tomto období začali nefalšovaný pogrom hurónskeho národa. Systematickými útokmi na ich dediny sa im Hurónov podarilo takpovediac vyhladiť. Kto z kmeňa nepadol v boji, zomrel pri mučeníckom kole. Najhoršie to mali wyandótski kresťania, tých Irokézovia stýrali obzvlášť kruto. Známe sú prinajmenšom tri mená pokrstených Hurónov, ktorí vydali svedectvo viery – Eustaca, Pavla a Štefana. Povzbudzovaní Angličanmi a Holanďanmi vypaľovali Irokézovia aj francúzske pevnosti, v ktorých sa obeťami ich až satanského vyčíňania stávali taktiež jezuitskí misionári.

Preživší členovia Tovarištva nakoniec zhromaždili posledných pár zvyškov rozprášených Hurónov, z veľkej časti pokrstených, a utiekli s nimi na ostrov Gahoendoe, dnešný Hurónsky ostrov, jezuitmi nazvaný Ostrov sv. Jozefa. Tu otvorili novú misijnú stanicu, ktorú nazvali Sainte-Marie-au-pays-des-Hurons II – podľa tej prvej, ktorú pred odchodom aj s kostolom spálili, aby ho pohanskí Irokézovia neznesvätili.

Ale aj tam museli Huróni čeliť atakom svojich úhlavných nepriateľov, hladu a chorobám, až nakoniec, zdecimovaní ďalšími vojnami a chorobami, ostrov opustili a z bývalého zhruba trojtisícového národa dorazili v počte niekoľkých stoviek koncom roku 1650 do mocnej pevnosti Quebec a následne do dnešného Wisconsinu. Tam oplakávali tisícky svojich mŕtvych súkmeňovcov, z časti zabitých, z časti umučených, ale aj brutálnym spôsobom utýrané čierne rúcha, ktoré s nimi zostali až do konca a vydali svedectvo viery.

pokračovanie v II. ?asti

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/jezuiti-na-mucenickom-kole-irokezo-vo-divocinou-za-dusami-indianov/>